

Bölüm 11

1923'TEN 2023'E ULAŞTIRMA POLİTİKALARI

Şaban Fatih YILMAZ¹
Neslihan DEMİREL²

1. Giriş

Bütün toplumlar için olduğu kadar Türk toplumu için de ulaştırma, bilinen tarih boyunca hayati derecede önem arz eden konulardan birisi olmuştur. Çin kaynaklarından yola çıkıldığında, yazılı kaynaklarda ilk kez M.Ö. 2000'li yıllara dayanan Türk tarihi boyunca sayısız savaşlar ve göçler yaşanmıştır. Sürekli hareket halinde olan ve en belirgin özellikleri arasında dinamik ve göçer yapıda bulunmaları olan Türkler, zamanla bu özellikleri sayesinde çok geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bu sebeple yerleşik düzene geçmeden önceki tarihimizden itibaren hareket ve ulaştırma esastır. O dönemlerde Türkler, güvenlik ve iklim gibi sebeplerin yanı sıra genişleyen ve sürekli kaynak ihtiyacı olan bir topluluk için bozkır yaşam şartlarının gerektirdiği şekilde, hareket halinde ve boylara ayrılmış şekilde bir yaşam tarzını benimsemiştir. Ayrıca yaşanan savaşlar ve karışıklıklar, Türklerin buldukları coğrafya olan Orta Asya'dan özellikle batıya göç etmelerine sebep olmuştur.

Batıya ve Anadolu coğrafyasına göç eden Türk toplulukları yıllar içinde çeşitli devlet ve beylikler kurmuş, buldukları coğrafyalarda imar çalışmalarına geçmişlerine kıyasla daha çok önem vermiştir. Bir devlet ya da beylik olarak varlığını sürdüren ve artık göçebe olmayan toplum, ticarete ve ulaştırmaya

¹ Araştırma Görevlisi, Tarsus Üniversitesi, fatihyilmaz@tarsus.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4095-7187

² Doç. Dr., Kayseri Üniversitesi, ndemirel@kayseri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-9737-6666

dönemde, karayollarına yapılan yatırım karşılığında maliyet, devlet harcamaları içinde çok büyük bir paya sahip hale gelmiştir. Yine bu dönemde hava yolu yolcu taşımacılığı kapasitesi büyük ölçüde artırılmış ve birçok yeni havalimanı açılarak Türkiye Cumhuriyeti'nin hava yolu taşımacılığındaki gücü artırılmıştır. Dönemin ilk yıllarında ulaştırma modları içinde deniz yolu ulaştırmasına büyük bir önem verilmiştir. İlerleyen yıllarda Türk deniz ticaret filosu kapasite ve sayı bakımından geliştirilerek dünyada önemli bir konuma yükseltilmiştir. Demir yolu taşımacılığında ise bu dönemde yeni hatlar kurulmakla birlikte, demir yolu taşımacılığı teknolojilerine ve mevcut ekipmanların modernizasyonuna daha fazla önem verilmiştir.

2002-2023 arasındaki yıllar, Türkiye Cumhuriyeti'nin yüz yıllık ömrünün neredeyse son çeyreğini oluşturmaktadır. Bu dönem ulaştırma politikaları açısından teknolojik imkânlar ve kiralama olanaklarından yararlanılarak çok büyük finansman gerektiren projelerin hayata geçirildiği bir dönem olmuştur. Ulaştırma politikaları çerçevesinde bu dönemde, başta yeni yolların tamamlanması olmak üzere köprü ve tünel gibi çeşitli kara yolu ulaştırma projeleri hayata geçirilmeye devam edilmiştir. Yüksek standartlara sahip yeni yolların ve uzun mesafe bağlantılarının tamamlanmasıyla Türkiye Cumhuriyeti, kara yolu taşımacılığı açısından dünya ülkeleri arasında önemli bir yeri temsil etmeyi başarmıştır. Yine söz konusu dönemde, yüksek hızlı ve yüksek standartlı demir yolu hatlarına önem verilmiş, özellikle büyük şehirlerde kentsel ulaşımın sağlanması amacıyla demir yolu ulaştırması dikkate alınmıştır. Dönem içerisinde çok sayıda yüksek hızlı ve yüksek standartlı demir yolu hattı inşa edilmesinin yanı sıra bu yeni demir yolu ulaştırma konseptinin ekipmanlarının bakım ve onarımına yönelik tesisler inşa edilmiştir. Deniz yolu taşımacılığı açısından, bu dönemde Türk sahipli deniz ticaret filosu büyütülmüş ve 2023 yılına kadar 1000 GRT üzerindeki gemilerin toplam taşıma kapasitesi yaklaşık 40 milyon DWT'ye ulaşarak ülkemiz bu anlamda dünyada 14. sıraya yükselmiştir. Bu dönemde birçok yeni havalimanı tamamlanmıştır. Hem yurt içi hem de uluslararası yolcu ve yük taşımacılığında Türkiye, dünyada hava taşımacılığı alanında son derece önemli bir konuma gelmeyi başarmıştır.

Kaynakça

- Akgüngör, A. P., ve Demirel, A. (2004). Türkiye'deki Ulaştırma Sistemlerinin Analizi ve Ulaştırma Politikaları, *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 10(3), 423-430.
- As, E. (2006). Cumhuriyet Dönemi Ulaşım Politikaları (1923-1960). Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Ayaz, Ö. ve Bakan, S. (2022). Türkiye'deki Ulaştırma Sektörünün Sosyo-ekonomi Politikası, *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 7(1), 22-46.
- Aygün, A. (2012). Türkiye ile Avrupa Birliğinde Uygulanan Deniz Ulaştırma Politikaları ve Ekonomiye Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Bakırcı, M. (2013). Ulaşım Coğrafyası Açısından Türkiye'de Hava Yolu Ulaşımının Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Yapısı, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (25), 340-377.
- Buket, C. (2006). Türkiye'de Çok Modlu Taşımacılık, AB Ulaşım Politikaları ve Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi. Yüksek lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Can, B.B. (2000). Demir Yolundan Petrole Chester Projesi (1908-1923), *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, İstanbul.
- Çakmak, F. (2009). Umur-u Nafia Programı'ndan Günümüze Cumhuriyet'in Ulaşım Politikaları, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir Ulaşım Sempozyumu Bildirisi. İzmir: 8-9 Aralık 2019.
- Çetin, B., Barış, S., ve Saroğlu, S. (2011). Türkiye'de Karayollarının Gelişimine Tarihsel Bir Bakış. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 123-150.
- Çolak, F. (2013). Atatürk Dönemi'nde Türkiye Cumhuriyeti'nin Ulaşım Politikasına Genel Bir Bakış, *Turkish Studies*, 8(2), 345-364.
- Demirhan, N. (1995). Atatürk Dönemi Ulaştırma Politikası ve Demiryolları. Doktora Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Deniz, T. (2016). Türkiye'de Ulaşım Sektöründe Yaşanan Değişimler ve Mevcut Durum, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(36), 135-156.
- DPT, (1963). Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıllık) 1963-1967, Başbakanlık Devlet Matbaası, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- DPT, (1967). Kalkınma Planı (İkinci Beş Yıllık) 1968-1972, Ankara, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/ikinci_Bes_Kalkinma_Plani-1968-1972.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- DPT, (1973). Devlet Planlama Teşkilatı, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977), Ankara: DPT Yayınları, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Yeni-Strateji-ve-Kalkinma-Plani_Ucuncu-Bes-Yil_1973_1977.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- DPT, (1979). Devlet Planlama Teşkilatı, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983), Ankara – Nisan, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani_1979_1983.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- DPT, (1984). Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985– 1989), Ankara: DPT Yayın No: 1974. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1985-1989.pdf> Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- DPT, (1989). Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1990-1994, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Altinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1990-1994.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- DPT, (1995). Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Yedinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-1996-2000.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- DPT, (2000). Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005) https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Uzun_Vadeli_Strateji_ve_Sekizinci_Bes_Yillik_Kalkinma_Plani-2001-2005.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.

- Elmas, G. ve Yıldızhan, B. (1999). Türkiye`de Ulaşım Politikaları ve Trafik Kazalarının Ekonomik Analizi TMMOB Makine Mühendisleri Odası II. Ulaşım ve Trafik Kongre-Sergisi (ss. 268-286) 29 Eylül-02 Ekim.
- Ergün, İ. (1985). *Türkiye`nin ekonomik kalkınmasında ulaştırma sektörü*. Hacettepe Üniversitesi İktisat ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Güngör, B. (2012). Sürdürülebilir Ulaşım Politikaları Kapsamında İnsan Odaklı Entegre Ulaşım Yöntemi Sakarya Kenti Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Imlah, A. H. (1952). British Balance of Payments and Export of Capital, 1816-1913, *The Economic History Review*, 5(2), 208–239.
- İMEAK, (2016), 2015 Deniz Sektör Raporu, https://www.denizticaretodasi.org.tr/Media/SharedDocuments/sektorraporu/2015_sektor_tr.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023
- İMEAK, (2022), Denizcilik Sektör Raporu, https://www.denizticaretodasi.org.tr/media/SharedDocuments/sektorraporu/Denizcilik_Sektor_Raporu_2022_web_v2.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- İMEAK, (2023), Denizcilik Sektör Raporu, https://www.denizticaretodasi.org.tr/media/SharedDocuments/sektorraporu/2023/Denizcilik_Sektor_Raporu_2022_6.07.2023_v3.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- Mamarasulov, O. (2009). Ulaştırma Sistemleri ve Politikalarının Ülke Ekonomilerindeki Rolü: Orta Asya Örneği. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Oral, C. ve Kıpkip, E. (2019). Ulaştırma Sektörünün Önemi Üzerine Kavramsal Bir Yaklaşım, *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 58-64.
- Özer, D. (2010). Türkiye`de Deniz Ulaştırma Politikaları Oluşturma Süreci ve Stratejik Analizler. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Şendağ, V. (2007). Ulaştırma Harcamaları Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- T.C. Başbakanlık Strateji ve Bütçe Başkanlığı, <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/01/Tablo-7-16-Karayollar%C4%B1-Yol-A%C4%9F%C4%B1.xls> Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- T.C. Devlet Demiryolları İstatistik Yıllığı 2007-2011, ISSN 1300-2503, Ankara, 2012 [https://static.tcdd.gov.tr/webfiles/userfiles/files/20072011yillik\(1\).pdf](https://static.tcdd.gov.tr/webfiles/userfiles/files/20072011yillik(1).pdf) Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı: <https://www.uab.gov.tr/tarihce> Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- TMMOB İMO, (2007). 50. Yılda 50 Eser, Mattek Matbaacılık, https://eski.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/16630_29_21.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- TMMOB Makine Mühendisleri Odası, (2012). Ulaşım ve Trafik Politikalarında Planlama Gerekliliği Oda Raporu, MMO/585 https://www.mmo.org.tr/sites/default/files/bb5a-4b976e6b652_ek_0.pdf Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- UAB, (2019). 2019 Yılı Deniz Ticareti İstatistikleri, <https://denizcilik.uab.gov.tr/uploads/pages/yayinlar/deniz-ticaret-istatistikleri-2019.pdf> Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- UAB, (2020). 2020 Yılı Deniz Ticareti İstatistikleri <https://denizcilik.uab.gov.tr/uploads/pages/yayinlar/deniz-ticaret-istatistikleri-2020-61bc3b7e3c012.pdf> Erişim Tarihi: 01.10.2023.

- UAB, (2022). Ulaşan ve Erişen Türkiye, 2002-2022 Demiryolu Sektörü, <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/demiryolu/02-sektor-raporlari-demiryolu.pdf> Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- UAB, (2022a). Ulaşan ve Erişen Türkiye, 2002-2022 Havayolu Sektörü, <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/havacilik/03-sektor-raporlari-havayolu.pdf> Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- UAB, (2023). Mega Projeler, <https://www.uab.gov.tr/uploads/pages/mega-projeler/ua-b-megaprojeler.pdf>
- URL-1: TDK: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- URL-2: <https://www.oica.net/production-statistics/> Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- URL-3: TÜİK, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407) Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- URL-4: <https://nanoavionics.com/blog/how-many-satellites-are-in-space/> Erişim Tarihi: 01.10.2023.
- Ünlüöner, K. (1992). Türkiye’de Ulaştırma Sektörünün Tarihi Gelişimi (Karayolları- Demiryolları). *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(5), 331-351.